

**Перспективи економічного зростання України з огляду на тенденції у
сучасному світовому просторі**

Жуков А.В.

ZhukovAndriiV.

Постановка проблеми. Економічні та політичні умови, в яких знаходиться сьогодні Україна не сприяють подальшому розвитку її потенційних можливостей, Україна має дуже низький економічний статус, та входить до числа найбідніших країн Європи, а також країн світу. Наведемо декотрі статистичні дані за 2018 р, дослідження проводилося серед 195 країн.

Так, наша країна посідає 79 місце за рівнем доступу до медичних послуг, 85 місце за рівнем зростання прибутків населення, 118 місце за рівнем корумпованості, 143 місце за рівнем зростання доходів на душу населення, та інш.

З другого боку за розміром власної території Україна є другою країною в Європі (після Росії), незважаючи на досить високий рівень міграції (4 місце серед країн світу), Україна посідає 5 місце за чисельністю населення, яке є досить освіченим (11 місце в світі за кількістю грамотних людей), однак у подальшому доступ до якісної освіти постійно звужується (43 місце), та інш. [1].

Таким чином за власними, людськими та природними ресурсами Україна має всі можливості займати більш "привабливі" позиції у світових рейтингах, і найбільш серйозною перешкодою цьому є невідповідність економічного розвитку, зростання добробуту населення, ролі країни на міжнародній арені її природному та науково-технічному потенціалу.

Завданням статті є теоретичне обґрунтування впливу як внутрішніх економічних так і зовнішніх глобалізаційних процесів на розвиток економіки України, визначення факторів, сприяючих або перешкоджаючих подальшому

розвитку країни.

Методами дослідження є аналіз, синтез та порівняння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічному розвитку, питанням економічної взаємодії країн на світовому ринку присвячено чимало наукових праць та досліджень. Базові питання, основа концепції економічного розвитку країн відображені у роботах таких науковців, як В. Гейць, С. Єрохін, Д. Сакс, та інш. Основи світових економічних процесів є визначеними у роботах В. Вороніна, А. Кіреєва, О. Пасічник, П. Нікіфорова, З. Галушка, Б. Заблоцького, В. Сіденко, та інш [2,3,4].

За аналізом наукової літератури, сучасних економічних досліджень, статистичних даних, проведення порівняльної характеристики розвитку інших світових економік, поглянемо на основні фактори, які можуть бути визначеними, перш за все, як фактори які перешкоджають або уповільнюють подальший розвиток та зростання економіки України:

До *першого негативного фактору*, що суттєвим чином зменшує можливості економічного зростання будь якої економічної системи взагалі відноситься існуюча та ядро виражена потреба у трудових ресурсах, інакше кажучи, постійне зменшення чисельності працездатного населення.

В Україні ця проблема є двосторонньою: зменшення відбувається як за рахунок міграції, так і за рахунок низької народжуваності. За статистичними даними Україна входить до топ 30 країн із високим рівнем людей старше ніж 60 років. Незважаючи на те, що останні чотири роки рівень міграції є практично стабільним (2015 р. - 3,5%; 2016 р. - 0,39%; 2017 р. - 0,41%; 2018 р. - 0,48%, відсотковий показник є відсотком зниження чисельності населення від попереднього року), вагомим фактором є відсутність позитивної динаміки [8].

Спираючись на статистичні дослідження інституту демографії при Академії наук, та сформовану на їх основі регресійну залежність, нажаль можна констатувати наявність стійкої негативної динаміки, так за умовою збереження якої до 2050 року українців в країні може залишитися лише 32 млн.(наприклад

у 1990 році чисельність населення України складала 52 млн. чоловік), тобто темпи зменшення населення є катастрофічними (рис. 1)[6].

Більшість розвинених країн світу також мають наступні проблеми, однак вони у будь-якому випадку частково вирішуються за рахунок зовнішньої міграції. Наприклад, Росія є однією із країн з середнім рівнем економічного розвитку і має природне перевищення смертності над народжуваністю, тобто за рахунок власних громадян відбувається зниження чисельності населення, однак в цілому, у зв'язку із зовнішньою міграцією населення хоча б і незначним чином але збільшується (на період 2016-2017 збільшення відбулося на 267 000).

Рис. 1. Прогноз чисельності населення України за умови незмінних показників народжуваності, тривалості життя та міграції.

У економічно благополучних Сполучених Штатах Америки зростання мігрантів є навіть катастрофічним 23% у 2015 році проти 11% у 1990 році, що також визиває серйозне занепокоєння, і є підґрунтям тієї жорсткої міграційної політики, що займає сучасне керівництво США.

Тобто, не завжди зовнішню міграцію можна віднести до позитивних показників, це явище необхідно визначати та вивчати ширше, а саме таким чином: групи мігруючих, основний віковий контингент, рівень освіченості, і як наслідок можливості адаптування до зовнішнього середовища. Однак відомо, що чим краще розвиненою країна є економічно, тим більш привабливою вона є для життя і роботи для висококваліфікованих працівників, і навпаки, наявність висококваліфікованих зовнішніх мігрантів дозволяє значним чином підвищити

рівень економічного зростання країни, тобто ці обидва процеси є циклічними та взаємопов'язаними [1].

Однак на період сьогодні, на жаль, Україна не може вирішити питання збільшення чисельності населення за допомогою зовнішньої міграції, тому що внутрішнє середовище країни не є досить економічно-привабливим для висококваліфікованих кадрів. Можливості середньостатистичного працюючого в Україні в сотні разів менше ніж аналогічні можливості працюючого у більш розвинених країнах світу (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість грошових заощаджень у мешканців різних країн, тис. долл.

США

Назва країни	Кількість грошових заощаджень, тис. долл. США
Швейцарія	121
Японія	120
США	119
Нідерланди	111
Великобританія	87
Німеччина	64
Польща	3.5
Росія	2.6
Україна	1
Білорусь	0.9

Другим негативним фактором, що також не сприяє розвитку економіки є наявність значних грошових зобов'язань, та необхідність виплат кредитів. Так, за даними таблиці 2 зовнішній гарантований борг України, не має стабільної динаміки до зниження [5].

Таблиця 2

Зовнішній державний і гарантований державою борг України з 2012 по 2017 рр. (млн. долл. США)

Період	Сукупний борг	Різниця між поточним та наступним роком у відсотках	Державний борг	Різниця між поточним та наступним роком у відсотках	Гарантований борг	Різниця між поточним та наступним роком у відсотках
на 31.12.2011	37 474,5		24 507,1		12 967,5	
на 31.12.2012	38 658,8	+3,16%	26 137,7	+6,65%	12 521,1	-3,44%
на 31.12.2013	37 536,0	-2,90%	27 901,4	+6,75%	9 634,6	-23,05%
на 31.12.2014	38 792,2	+3,35%	30 809,1	+10,42%	7 983,1	-17,14%
на 31.12.2015	43 445,4	+12,00%	34 427,0	+11,74%	9 018,5	+12,97%
на 31.12.2016	45 604,6	+4,97%	36 048,3	+4,71%	9 556,3	+5,96%
на 31.12.2017	48 989,4	+7,42%	38 490,1	+6,77%	10 499,3	+9,87%

Крім того ситуація погіршується тим, що наступними роками сума виплат за кредитами є досить значною (рис 2) .

Рис. 2. Сума виплат за кредитами України за 2017 – 2021 рр., млрд. грн.

За графіком, побудованим на основі даних офіційної статистики, є очевидним, що "пік" виплат припадає на 2018 рік, потім є поступове зниження до 2020 року, далі знову виплати збільшуються[5]. З огляду на цю ситуацію основним питанням є чи зможе Україна подолати самостійно процес виплат, не застосовуючи допомогу нових кредиторів, що призведе до стрімкого зростання боргових зобов'язань.

Так, гроші, які б могли працювати на економіку самої країни, у вигляді внутрішніх програм державного кредитування, допомоги малому та середньому бізнесу, повинні постійно виходити із країни у вигляді виплат по зовнішнім боргам. Короткий огляд самих програм кредитування країни свідчить про те, що гроші не приходять самі по собі, їх держава отримує під жорсткі умови, які повинні бути виконаними, більшість цих програм, і це стосується не тільки України, а й інших країн, учасниць кредитування, не є «допомогою» для рядового громадянина, основою їх є дотримання досить жорсткої фіскальної економічної політики, а саме: скорочення соціальних витрат, підвищення пенсійного віку, зростання тарифів на соціальні та комунальні послуги. Крім того, наприклад, гроші, які є наданими за програмою розширеного кредитування МВФ не можуть бути витраченими інакше як на поповнення золотовалютних резервів країни, або повернення кредитних грошей.

Так, у цьому випадку цікавим є наведення декотрих статистичних даних (рис. 3): найбільші показники економічних досягнень мають ті 16 країн світу, що протягом останніх 30 років не отримували ні якої допомоги від МВФ, їх середньорічний рівень зростання ВВП більше 2% протягом кожного року. Країни, що отримали незначні суми від кредиторів, мали також непогані показники економічного зростання, вони були незначно нижчими, ніж у країн другої групи, поступово знижуючись для кожної групи країн, та насамкінець, країни що отримали значний кредит: 5% рівня власного ВВП (у грошовому еквіваленті), мали досить негативну динаміку зростання, та їх рівень ВВП, був навіть нижчим ніж за початком кредитування. (-0,4%, 21 країна) [7].

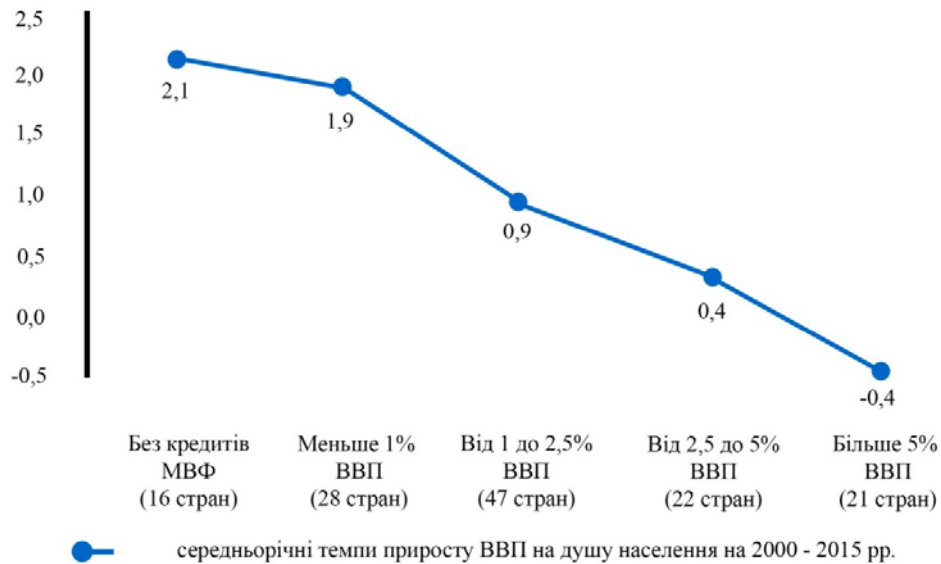

Рис. 3. Кредити МВФ та динаміка змін у економіці країн у 2000-2015 рр.

Якщо звернутися до світової практики, то у випадку важкого економічного становища, з метою запобігання виникнення значної кредитної заборгованості, багато країн знаходять вихід у залученні заощаджень власного населення, тієї частки «тіньових» доходів які має населення, та для цього є необхідною наявність значних державних гарантій як для підтримки малого та середнього бізнесу, так і гарантованих заощаджень громадян.

Іншим виходом із складеного становища є застосування привабливого інвестиційного клімату. Так, обсяг інвестування в Україну у 2015 році зріс порівняно із 2014 на 53,5%, у 2016 році зріс на 17,1% порівняно, а у 2017 році навпаки відбулося зменшення прямих інвестицій на 57,5% у порівнянні із попереднім роком. Таке коливання також може бути пояснено досить нестабільною економічною ситуацією, і перш за все "слабкою" юридичною політикою країни, та високим рівнем корупції [5].

Слід зазначити, що саме перспективи залучення грошових інвестицій у економіку України є найкращим, та практично єдиною можливим виходом із сьогоденної ситуації. Як вже було зазначено вище, покращити економічне становище на сьогодні за рахунок залучення висококваліфікованої робочої сили досить важко, однак залучення саме грошових інвестицій для розвитку економіки України і є одним із найперспективніших напрямів щодо

подальшого економічного зростання. Саме інвестиційному залученню коштів є присвячено чимало вітчизняних та зарубіжних праць. Так, окремі питання інвестиційної привабливості є вивченими у роботах А. Джусова, Н. Мешко, О.Поліщук, та інших. Науковцями зазначено, що дешева робоча сила, її кваліфікованість, привабливе географічне та кліматичне становище України, та інші фактори роблять нашу країну доволі цікавою та привабливою для іноземних інвестицій. Однак, в цей же час постає питання, щодо визначення напрямів подальшого інвестування, формування інвестиційних стратегій, та вибору стратегічних пріоритетів у інвестиційній діяльності.

Для визначення таких напрямів, також є доцільно звернутися до досвіду інших країн, які пройшли шлях становлення і на теперішній час є одними із найрозвинутіших країн світу.

Протягом останніх років Україною була обрана стратегія розвитку у напрямку країни із значною долею аграрного сектору економіки. Визначимось, чи така економічна політика держави є доцільною, і чи призведе можливе вкладання інвестиційних коштів у аграрний сектор до "економічного стрибка" .

Як свідчать численні економічні дослідження саме акцентування лише на розвиток аграрного сектору не може бути успішним. Так, незважаючи на те, що проблема голоду людства є не вирішеною, та з одного боку, країни-постачальники їжі, повинні мати непогане економічне становище, однак, більшість аграрних країн світу є бідними країнами. За статистичними даними до першої десятки аграрних країн Європи входять: Албанія (21,83% ВВП-сільське господарство), Молдова (13,8%), Україна (10,4%), Македонія (10,2%), Чорногорія (10,1%), Сербія (9,66%), Білорусь (9,21%), Боснія та Герцеговина (8,7%), Болгарія (6,7%), Румунія (6,4%), і ці країни є також найбіднішими країнами Європи. Тому, в цих країнах такі питання, як низькі зарплати, низький рівень життя, висока міграція є завжди присутніми [7]. Так, за статистичними даними на період 2010-2017 рр. відомо, що доля аграрного сектору України постійно зростає (приблизно на 1% від ВВП кожного року), та пропорційно цьому постійно зростають витрати для кожного рядового українця на покупку

продовольчих товарів (приблизно на 1%, якщо аграрна доля у ВВП зростає на 10%), тобто можна зробити висновок, що населення збіднюється. Що стосується аграрного сектору, тільки зростання добавленої вартості у сільському господарстві на одну одиницю населення зменшує бідність. На 10% росту добавленої вартості, бідність зменшується на 0,07%. Однак, зростання добавленої вартості у сільському господарстві завжди призводить до зростання добавленої вартості у інших секторах економіки, і в цьому випадку залежність вже не є такою "маленькою", ефект бідності збільшується практично у три рази. Країни із сировинним типом економіки завжди мають проблеми із конкурентоспроможністю на світовому ринку, вони не можуть вільно "диктувати" вартість товару, або границі волатильності вартості товару є суттєво обмеженими. Іншим суттєвим недоліком є практична залежність від природних та кліматичних умов, та крім того труд у аграрному секторі завжди є низько кваліфікованим, що також гальмує подальший розвиток економіки.

Крім того, що стосується України безпосередньо, то саме сировина займає біля 57% від повного обсягу українського експорту, тому Україна є більш сировинно-орієнтованою державою, ніж аграрною.

Звичайно ігнорувати природні ресурси, або сировинні можливості країни не є розумним. Так, багато країн арабського світу побудували і досить швидко потужні економічні системи, базуючись лише на багатих природних ресурсах, а інші маючи практично такі ж самі можливості залишилися бідними. Причина є у вмінні ефективно розпоряджатися природними ресурсами. Так, цікавими даними є дані статистичних досліджень (рис.4). Ті країни, що були монополістами у видобуванні нафти та газу протягом 30 років мали негативні показники приросту ВВП, і навпаки, ті країни, що не приймали участь у монопольному регулюванні, мали дуже високі темпи приросту ВВП, таким чином *четвертою і досить важливою рисою* успішної держави є не тільки її економічна але і політична діяльність [6]. За проведеним аналізом можна надати наступні висновки:

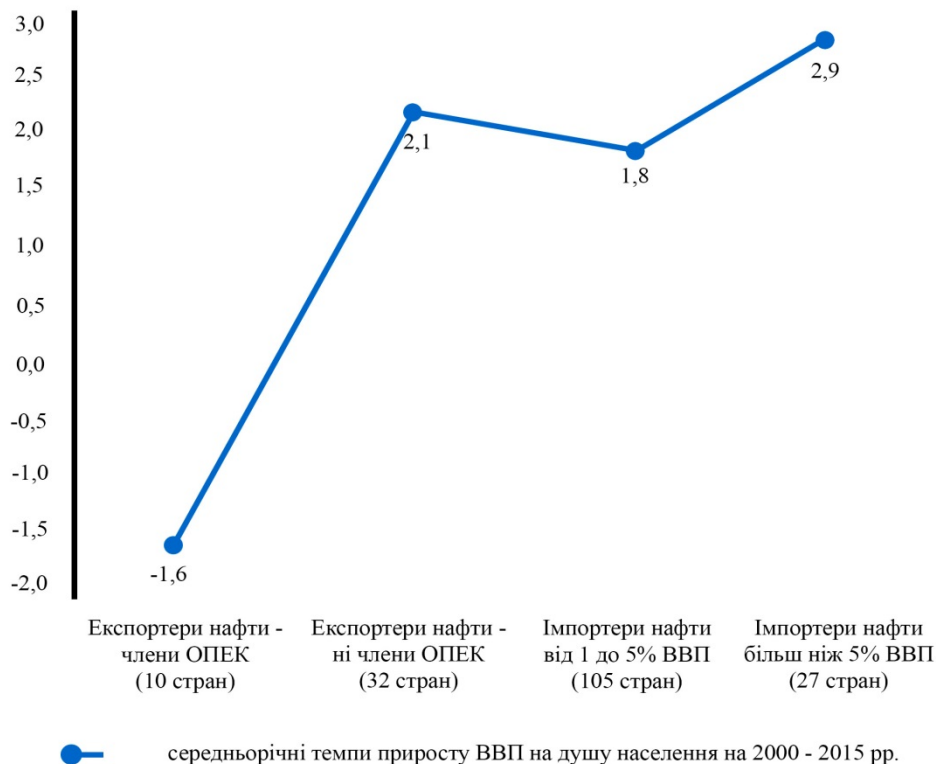

Рис. 4. Експорт/імпорт нафти і економічний ріст на 2000-2015 рр.

Висновки: Одним із напрямків виходу України із складної економічної ситуації є саме активізація вітчизняної економіки, та її відродження шляхом залучення прямих зарубіжних інвестицій, причому одним із найважливіших факторів повинно бути залучення саме в ті економічні галузі, які є спрямованими на довгострокове економічне зростання, а саме індустрію та промисловість.

Однак, сьогодні на цьому шляху є суттєві перешкоди: це нерозвиненість ринкової структури, нестабільність законодавства та фінансово-кредитної системи, непрозорість у процесі ведення бізнесу, та низький рівень захисту прав власності. Це все вимагає подальшого дослідження, а крім того у руслі вивчення цієї проблеми необхідно також враховувати наявність економічних і політичних механізмів по залученню грошових інвестицій до економіки нашої країни.

Література

1. <https://sites.google.com/site/rejtingukrainy>

2. Галушка З. І. Розвиток теорії добробуту: суперечності чи неможливість прийняття ефективних рішень? / З. І. Галушка // Економічна теорія. - 2009. - № 1. - с. 22-29.

3. Заблоцький Б. Ф. Економіка України / Б.Ф. Заблоцький, М. Ф. Покошко. - Л.: Новий світ-2000, 2009. - 360 с.

4. Сіденко В. Р. Потенціал економічного розвитку України в контексті європейської інтеграції / В. Р. Сіденко // Фінанси України. - 2007. - № 9. - с. 143-150.

5. Офіційна інтернет-сторінка МінФін України
<https://index.minfin.com.ua/finance/debtgov/foreign/>

6. Офіційний сайт інституту демографії та соціальних досліджень України www.idss.org.ua

7. delo.ua

8. http://agroinform.tj/index.php?option=com_content&view=article&id=1715%3Aagrarnye-strany-mira&catid=50%3Aintervju&lang

Стаття є присвяченою проблемам зростання економічного потенціалу держави на світовому ринку. На основі проведеного аналізу наукової літератури, сучасних економічних досліджень, проведення порівняльних характеристик як успішних, так бідних країн світу, застосування результатів математичних моделей визначені основні фактори, що є несприятливими для економічного зростання України. Наведені численні приклади, та на основі економічного положення інших країн, окреслені основні напрями та можливості економічного зростання України.

Ключові слова: економіка, економічний показник, держава, населення, економічне зростання, країна.

Жуков Андрій В'ячеславович – кандидат економічних наук, викладач кафедри вищої математики і економіко-математичних методів, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Контактна інформація: 0664857749, 0937131190, okydoky87@ukr.net

Статья посвящается проблемам роста экономического потенциала государства на мировом рынке. На основе проведенного анализа научной литературы, современных экономических исследований, проведения сравнительных характеристик как успешных, так бедных стран мира, применение результатов математических моделей определены основные факторы, которые являются неблагоприятными для экономического роста Украины. Приведенные многочисленные примеры, на основе экономического положения других стран, очерчены основные направления и возможности экономического роста Украины.

Ключевые слова: экономика, экономический показатель, государство, население, экономический рост, страна.

Жуков Андрей Вячеславович – кандидат экономических наук, преподаватель кафедры высшей математики и экономико-математических методов, Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця.

Контактная информация: 0664857749, 0937131190, okydoky87@ukr.net